

Проф. др МИЛОВАН М. МИТРОВИЋ
Матица српска, Нови Сад
Е-адреса: milovanm@ius.bg.ac.rs

ФЕНОМЕНОЛОГИЈА И ДИЈАЛЕКТИКА СРПСКОГ ИДЕНТИТЕТА

САЖЕТАК: Овај чланак састоји се из три дела. У првом делу се указује на дијалектичко схватање националног идентитета у односу на друге сродне феномене као што су лични, породични, локални (регионални) и универзално људски идентитет. У другом делу разматрају се традиционални (духовни, политички и социјални) корени и савремени стубови српског идентитета: светосавска духовност, национално слободарство (косовски завет), ћирилично писмо, народна самоуправа и државни суверенитет. У трећем делу разматрају се стари и нови изазови српског идентитета као што су историјске интеграције и дезинтеграције на јужнословенским просторима, модерна десуверенизација малих држава и народа и репресивни нови глобализам. Притом се указује да српско политичко залетање из крајности у крајност, у неповољним спољним историјским околностима за Србе као народ, опасно угрожава државни суверенитет Србије, српски културни идентитет, али и просперитет и одрживи развој

српског друштва у целини. У закључку се истиче да је државни суверенитет најважнији стуб националног идентитета, као што је национални идентитет последња одбрана слободне ојштина једног народа и његове државе.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: дијалектика идентитета, национални идентитет, српски идентитет, државни суверенитет, аутошовинизам

Дијалектика идентитета – (не)једначина са више непознатих

Питање идентитета увек је питање промишљеног и осмишљеног односа према себи и према другима, нека врста (не)једначине којом се утврђује колико је неко једнак самоме себи, а колико и у чему се од других разликује. Питање је сложено и као такво је бременисто унутарњим противречјима и спољним оспоравањима – и то у свим својим аспектима и посебним врстама идентитета о којима се у разним приликама може говорити: реч је о личном и колективном, о породичном и професионалном, о верском и политичком, о локалном и националном, али и о општељудском идентитету.

Прихватање комуникације и ступање у односе са другима има смисла само ако се тиме не губи сопствени идентитет, а то је могуће само онда када су актери у комуникацији и односима, ако не и једнаки, онда бар међусобно равноправни и колико-толико слободни. Ја престајем да будем Ја, онда када бивам принуђен да постанем неко Други. Ми престајемо да будемо Ми, онда када нас принуде да постанемо Они. Било који слој људскости да изостане, појединац не може (п)остати нормална и зрела личност, која је кадра да изграђује и надграђује на здрав и нормалан начин све друге колективне идентитете: породични и професионални, локални и национални, али и верски и политички или било какав други идентитет.

Са националним идентитетом проблем је утолико сложенији јер је реч о једначини са много непознатих, које нису само непознате него је и њихов релативни значај у разним временима и околностима различит. Историјска традиција свих европских друштава је превасходно етничка, те је стога национална компонента у односима европских народа и држава била доминантна најмање у последњих хиљаду година. У том смислу и српски национални идентитет има више димензија или елемената који су се временом (историјски) урезали као црте једног особеног етничког карактера који, често на противречан начин, детерминишу духовно и световно, религијско и политичко, културно и економско деловање, понашање и опстојавање Срба као старог европског народа.

Феноменолошки гледано, сви наведени и многи други слојеви здравог (не само српског) националног идентитета могу се сликовито представити као струк лука који би ваљало да има: дубок корен (дугу и богату историјску традицију); здраво стабло (уређену структуру друштвених група, установа и организација, као што је здрава главица лука са мноштво складно сложених и здравих љуски); здраве зелене перасте листове који се пропињу у висине и скупљају дневну светлост (високе културне стандарде и духовне вредности које су неопходне за одрживи друштвени развој као нову и сталну социо-културну фотосинтезу). Довољно је да једно перо пожути и увене и да само једна љуска почне да трули, па да цела главица, заједно са кореном пропадне. Језик и вера, част и имовина, породица и држава, морал и право, историја и геополитика – свако са своје стране и сви заједно – творе слојевито језгро сваког, како старог тако и новог српског (и сваког другог), националног идентитета.

У изузетно неповољним историјским околностима по неку заједницу природно је да унутарње разлике бледе и

прелазе у виши степен јединства, али у условима прејаких спољних притисака оне могу патолошки да метастазирају до саморазарајућих и непомирљивих супротности које доводе до разних изопачености. У домену националне самосвести повишени спољни и(ли) унутарњи притисак на дотичну заједницу у првом случају рађа неки облик одбрамбеног национализма. У другом случају, кад су спољни притисци на неки народ прејаки, кад се често понављају, предуго трају и систематски спроводе, тада они код лабилних личности и разорених група, нарочито у садејству са разним облицима (анти)системске корупције и очекиваним привилегијама, могу да изроде аутошовинизам као најперверзнији облик националне самосвести.

Процеси пропагандно-политичког инжињеринга етничког аутошовинизма започињу тако што се стварне унутарње разлике у историјским неприликама продубљују тиме што се заједничке црте националног карактера и све друге сличности прво занемарују, па потом негирају – све док се временом не почну међусобно супротстављати и оштро сукобљавати. Стицај историјских неприлика утицао је да се при обликовању српског идентитета заједничком језику као главној структурној подлози националне културе политички супротстави религија као идеолошка вододелница и препрека националном и државном уједињењу Срба. Кад се језик и вера политички и идеолошки первертирају и једно другом супротставе они подстичу унутарње сукобе, дубоке националне раздоре и трагичне деобе. Уместо позитивне духовне и културне синергије језика и вере, њихов раздор постаје непремостива политичка препрека државном уједињењу и главни дезинтегративни чинилац Срба као социјалног колективитета и српске државе као модерне установе. Споља индуковани верски расколи међу Србима довели су до кристализовања националног идентитета на религијској

основи, што потом подстиче језички и сваки други сепаратизам и омета конституисање српске националне државе. Стога је све старе и многе нове противречности унутар српског националног идентитета могуће објаснити и разумети само критичком анализом старих и нових историјских (не)прилика које су посредно и непосредно утицале на обликовање *српске националне самосвести*.¹

Дијалектика „националног идентитета” указује на околност да сваки народ у понечему остаје веран својој традицији („једнак самом себи”), али увек у себе укључује и могућност да се сам мења према приликама у којима се нађе – како својим сопственим деловањем тако и под утицајима других. Онтолошко јединство старих и нових црта у неком националном идентитету не мора да буде, а најчешће и није, хармонично, него је стварно више или мање напето, а у теоријској артикулацији и противречно. Ово се мора имати у виду кад год се у рационалистичком и позитивистичком дискурсу западног мишљења о друштву и култури барата типовима као теоријско-методолошким конструктима као што су традиционални и модерни идентитет (национални и сваки други, српски и сваки други). Типолошки гледано, *традиционални идентитети* позива да се што више и што дуже „остане онаквим каквим смо одувек били”. *Модерни идентитети* подразумева рационално „очување себе”, али налаже активно прилагођавање новонасталим околностима и стално мењање властитих својстава које би имало за циљ *слободно самостварање делујућих субјеката*. То су промене које нису споља наметнуте него су резултат *самосвести слободних актера* – што је по својој људској суштини *осавременавање на себи*

¹ М. Митровић, „Социологија и историјска самосвест”, *Зборник Филозофској факултету у Новом Саду*, Филозофски факултет, Нови Сад 1990, 83–84.

својсѝвен начин: више услед унутарњих потреба самосвесних актера него под притиском спољних околности.²

У томе се огледа дијалектика сваког идентитета који се у понечему стално мења, али суштински остаје скуп одређујућих обележја неког ентитета који, као структурисан социјални феномен, остаје увек више или мање сличан у разним својим појавним облицима. Идеално-типски и дијалектички гледано, национални идентитет се мења сталним настојањем самосвесних актера да очувају добре и пожељне континуитете према критеријуму истинито и правовремено схваћених националних интереса, уз истовремену упорну борбу да се структурно и историјски прекину и превазиђу лоши континуитети и дисконтинуитети у друштвеним процесима и односима. Само тако се стална борба за очување свог националног (и сваког другог) идентитета продуктивно преобраћа у његово стално осавремењавање – али увек према мери нових виталних потреба, интереса и вредносних опредељења слободних и самосвесних друштвених актера. Насупрот томе, промене идентитета које су само и пре свега споља наметнуте негирају људску слободу у свим њеним видовима (било да је она лична или колективна) и представљају, отворено или прикривено, грубо или перфидно поробљавање једних од других – у војном, полицијском, економском, политичком, идеолошком и духовном смислу. У стварности, спољно поробљавање је увек праћено неким видом унутарњег националног самопорицања (губитком идентитета) које обично почиње са радикалним одбацивањем сопствене културне традиције, а завршава са губитком стратешке оријентације у реалном простору и времену и нестајањем народа

² М. Митровић, „Традиционални и модерни елементи српског идентитета”, зборник: *Културни и еѝнички идентитет и ѝи у процесу глобализације и реионализације Балкана*, уред. Љ. Митровић, Филозофски факултет, Ниш 2002, 41–51.

и држава у вртлогу противречног историјског збивања – као што се слично дешава и кад је обрнуто дејство наведених чинилаца.

Рационални одговори на питања која су данас од виталног националног значаја, а обавезно нас чекају и у будућности, могу се наћи само у рационалном критичком сагледавању историјски релевантне прошлости – јер је она оно једино што је као људско искуство реално и кад није било рационално. Отуда је највреднија културна традиција основни и најдубљи идентитетски слој сваког народа коју треба сагледавати из свих могућих перспектива – структурно и функционално, дијахроно и синхроно (уздуж и попреко), аналитички и синтетички, феноменолошки и дијалектички.

Негација традиције увек започиње њеним занемаривањем и заборављањем, обично се наставља с репресивним потискивањем, а завршава неком врстом отворене или камуфлиране забране и замене неком другом, туђом традицијом. Кад год се туђа културна традиција прихвати као своја услед некаквог облика репресије и без узајамне акултурације вредности и различитих образаца деловања и понашања, кад субјекти (појединци или групе) постану нечији објекти, тада они губе сопствени идентитет, а у крајњој линији и слободу као основну вредност и смисао своје егзистенције. У савременим друштвима негирање националне традиције је најсигурнији начин губитка националног идентитета – као првог корака ка одузимању државног суверенитета и најтрајнијег вида унутарњег поробљавања, па, у крајњој линији, и потпуног нестајања. Кад се неком народу замути национални идентитет и суспендује државни суверенитет, тада му нужно отупи одбрамбени рефлекс и ослаби општи имунитет, те је за њега и најслабији спољни непријатељ изузетно јак и смртно опасан. У постмодерним временима стратегија покорвања посебно се ослања на унутарње слабости покорених, зато

што се с ослонцем на унутарње савезнике лакше ствара и бива уверљивији симулакрум добровољног пристанка на наметнута решења. Тако се ствара поредак у којем се „грађанин Покорни” добровољно одриче своје личне и националне слободе, а то значи себе (свог идентитета), својих права (суверенитета) и тиме бива на дуги рок и скоро безнадежно поробљен.

Традиционални корени српског идентитета

Сваки је народ данас у обавези да тражи национални одговор на егзистенцијални изазов једног времена у којем се затвара циклус збивања у историјској спирали 20. века и отвара нови с почетком 21. века. Што се Срба тиче, њихов национални идентитет поново се преиспитује не само у склопу свеprisутних и најширих глобализацијских процеса, него и у условима постсоцијалистичке трансформације (или тзв. транзиције), али и у хаотичном сукобљавању свакога са сваким у тек завршеном међунационалном, грађанском и верском рату на југословенским просторима, као и у споља наметнутом, кампањском и неискреном мирењу завађених, у послератним временима. У таквим турбулентним околностима руше се неке старе утопијске утваре, падају једни идеали-илузије а уздижу други, о којима толико мало знамо да нисмо сигурни да ли су у питању нове или старе (већ виђене) творевине. Помућена друштвена и национална самосвест није само последица и показатељ спонтано произведеног хаоса, него један од главних чинилаца његовог намерног и планског стварања. Стога социолошко разматрање културног идентитета у оваквим (не)приликама нема само сазнајни карактер, него поприма својства веома одговорног јавног чина у склопу ставова и поступака од којих практично зависи опстанак народа и држава.

Без рационално и критички утемељене историјске самосвести, дакле, није могуће ни објаснити ни разумети оно што нам се и данас дешава. Без познавања историјске „позадине” и актуелног стицаја околности много тога нам изгледа необјашњиво, ирационално и бесмислено, а чини се као да је неизбежно и вечито и оно што се могло избећи и што би се могло променити. Социолошки и теоријски утемељена историјска самосвест омогућује да се рационалније и успешније потраже приметити или пронађу нови одговори на стара питања о томе ко смо (као људи, као народ, као глобално друштво) какви смо стварно, куда стремимо, какве су нам перспективе у датим структурним и историјским оквирима.

Једна од стратешких српских недоумица, не само данас, али данас нарочито, исказује се кроз питање да ли наша историјска и културна традиција нама самима више смета него што нам помаже да се одржимо као народ, да сачувамо своју државу и да се цивилизацијски развијамо као модерно друштво. У нешто повољнијим околностима од ових данашњих у којима су се Срби нашли, задовољавајући одговор могао би се и тражити и наћи већ у равни апстрактних начела: као и свака друга, и српска традиција у себи садржи елементе који представљају тежак баласт, али и оне који су драгоцен потпора – не само за опстанак народа и државе него и за сваки (па и за модерни) развој српског друштва и културе.

Међутим, у тешким и неповољним историјским околностима вишеструко се заострава и овај проблем – како при постављању питања, тако још више приликом тражења одговора. Тада погрешно постављено питање обично појачава недоумицу и омета правовремено налажење одговора, што лако одвлачи на странпутицу оне којима су брзи и истинити увиди у неповољну стварност од животне важности. Оне којима се то деси, а то је увек знак помућене друштвене и историјске самосвести, ништа добро не може снаћи ни

онда када им никаква опасност споља не прети. У супротном, они скоро да не могу избећи трагичну судбину којој и сами иду на руку.

Дубоки корени традиције наших раскола огледају се пре свега у историјски супротстављеним религијским матрицама. Религија је све до данас остала главни историјски извор српских духовних и југословенских националних раскола. Једна историјски кобна црта јужнословенског простора огледа се у *духовној раздјељености* која је изражена кроз *верске расколе* унутар етнички сродне скупине јужнословенских племена, који говоре истим језиком, живе сличним начином живота, на заједничком простору, имају сличне старе словенске обичаје, претхришћанске култове и све важније друштвене и културне облике егзистенције. Верски раскол римске и цариградске хришћанске цркве – „шизма” до којег је дошло у 11. веку (1054. г.) утицао је да се код нас тек успостављено хришћанство располуту на „источно” и „западно”. Недуго после тога (крајем 14. века) на овим нашим просторима појављује се и ислам и уноси нову трагичну димензију у иначе антагонизоване односе међу словенским хришћанима. Верски расколи, унети споља, империјалним тежњама према балканском простору које долазе из Рима, Истанбула, Беча, Москве или разних њихових каснијих експоната и следбеника, данас се чини дефинитивно, „*разширојили*” су *једно етничко стабло*. То једно, српско, и нешто шире јужнословенско, било је етничко стабло којем никад није од јачих дозвољавано да постане јединствено. Уместо цивилизованог интегрисања, оно никад није било тако трагично поцепано као у последњим годинама.

Историјски индукована *религијска шизма* произвела је код нас „друштвену шизофренију” која се огледа у расцепу између *језика* (као система знакова) и *духовности* (религије као базичног система симболичких значења – као колективног

веровања, мишљења и осећања). Отуда настају патолошке, трагичне и кобне последице: да људске групе живе на једном простору, а од комшија су им „ближи” неки „са другог краја света” (из Ирана, Пакистана, Авганистана, Малезије, Либије, Сирије, Ирака и одакле све не); да говоре истим језиком и једни друге не разумеју, а „савршено” се разумеју са онима чије речи нити схватају, нити умеју да их изговоре; да имају заједничке претке и историјске корене, али су им радикално супротстављене групне телеологије – основни системи вредности, конкретне вредносне оријентације, дугорочни и краткорочни циљеви, животне жеље и мерила добра и зла. Најважније данашње политичке и културне разлике – ни код нас, нити било где другде – зато се и не могу ни објаснити ни разумети без увида у религијске матрице које су их историјски уобличиле и међусобно антагонизовале.³

У таквим околностима обликоване су све традиционалне црте српског културног, политичког и социјалног идентитета. Међу њима су, свакако, најважније својеврсне историјске вертикале, носећи стубови националне културе који се могу и морају прилагођавати новонасталим околностима и тако модернизовати, али се нипошто не смеју занемаривати и одбацивати. Показало се да су све до данас такве историјске вертикале или угаони стубови српског националног идентитета били и остали: (1) у језгру православне духовности *српско свейосавље*; (2) у средишту епске слободарске традиције *косовска завейна мийологија*; (3) у основи српског језика *ћирилично писмо*; и (4) у традицији демократског организовања друштвеног живота *народна самоуправа*.

Косовска мийологија је настала као последица империјалних насртаја са Истока, а историјски је рециклирана када

³ М. Митровић, „Религијске матрице наших моралности”, Зборник: *Моралност и криза*, Институт за педагошка истраживања, Београд 1995, 356–370.

се морало одупирати најновијој империјалној агресији са Запада. Митолошка форма српског отпора завојевачима и са Истока и са Запада историјски не опстојава због некакве српске ендемске митоманије, него стога што је то био и до данас остао једини облик духовног одупирања малог и достојанственог народа физички јачој „сили и неправди”. Српска епска традиција је, дакле, духовни израз трагичних историјских околности у којима је један мали и слободарски народ често бивао принуђен да се са јачима и већима од себе бори „за крст часни и слободу златну”. Без духовног отпора сваки други отпор био је и остао немогућ. Духовном снагом увек се појачава недовољна политичка, војничка, економска и свака друга народна снага, а без ње, и највећа сила постаје немоћна, бесмислена и злочиначки сурова.

Ћирилично ћисмо, као језичка црта националног идентитета, данас добија релативно све већи значај зато што се сви антисрпски политички и језички сепаратизми у виду новокомпонованих језика (као што су бошњачки или босански, па чак и црногорски), пре свега другог легитимишу латиничним писмом. Парадоксална је околност да су управо наведени новостворени „језици” настали од провинцијских дијалеката српског језика, као последица најновијих политичких раскола, као што је и латинично писмо део једне бочне струје у српској језичкој и културној традицији (Срба католика). Ипак, вуковска ћирилица је онај елемент српске језичке и културне баштине о којој нико осим православних Срба неће бринути. Парадоксална је и чињеница да је модерна употреба вуковске ћирилице сасвим компатибилна са свим међународним комуникацијским мрежама, али се она избегава, саботира и систематски потискује не само изван Србије него и унутар српског националног корпуса у самој Србији. Понекад се то дешава из тупог малограђанског немара нашег полуписменог света (који се, без икаквог

стида, вајка како „не зна ћирилицу”), а чешће с идеолошким мотивима оних који себе називају „другом Србијом”. Дијалектика друштвеног деловања нас учи да највеће опасности за сваки ентитет увек долазе изнутра („од зла домаћег”) те се и данашње потискивање и претеће затирање вуковске ћирилице у самој Србији може протумачити као један од оних далекосежно веома опасних насртаја на српски културни идентитет у целини, као и на српски идентитет Србије као државе.⁴

Народна самоуправа је продужетак српске патријархалне демократије. Она је оживљена и очувана у временима када су Срби (у доба турске владавине) били остали без своје државне организације. Данашњим језиком речено, то је био из нужде створен оновремени „невладин сектор” чија традиција је историјски предграђанска, али би данас могла да буде и постмодерна, уколико би преживела време њеног модерног затирања кроз бирократско-манипулативне процедуре неолибералног демократизма (или „демократије без народа” – како би рекао Морис Диверже). Корени српске народне самоуправе у многим областима друштвеног живота су често дубљи и реалнији од корена модерне грађанске демократије, која се код нас јавља кроз разне хибридне, бирократизоване, споља унете и изнутра изобличене и беживотне

⁴ Индикативно је за немаран однос државе Србије према ћирилицу да се чак и законски текстови пишу латиницом, иако је Уставом Србије прописано да је ћирилично писмо обавезно у службеној употреби. Са друге стране, осим *Полиџике* и *Вечерњих новостии*, све важније београдске новине се штампају латиницом, као што су називи фирми у свим градовима (па и селима) Србије најчешће исписани латиницом. У другим озбиљнијим државама које више брину о свом националном идентитету то се не толерише, па ни кад им је писмо знатно егзотичније од српске ћирилице. Они путоказе, називе свих места, институција и важнијих фирми увек пишу прво својим писмом, а ако су називи од значаја и за странце, тад су они написани и на енглеском језику.

форме. После свих, а нарочито најновијих српских искустава са идеологијом грађанистичког демократизма, сведеног на партократију олигархијског типа, чини се да би традиција српске народне самоуправе могла да буде најбоља аутохтона социјална подлога за модерну (а нарочито за постмодерну) политичку и економску демократију у Србији – пре и независно од исхода процеса тзв. европских интеграција.

Светиосавље је српска духовна вертикала, онај национални источник из којег извиру и које у себи сажима, наведене и све друге важније црте српског идентитета. Оно је кроз векове (п)остало најсигурнија брана католичком прозелитизму са Запада и исламском фундаментализму са Истока. Под *светиосавском духовношћу* овде се подразумева историјски искристалисан вредносно-нормативни образац друштвеног веровања, осећања и мишљења, као и колективног понашања и деловања Срба као православних хришћана, на свим релевантним подручјима људске друштвене праксе. Као такво, светосавље је постало битан елеменат српске националне самосвести по којој Срби сами себе идентификују као Србе и по чему се разликују од других сродних колективитета.⁵

Светосавље је српска верзија православног хришћанства које је Свети Сава (Растко Немањић) својевремено канонизовао код Срба. Он персонализује духовно превођење Срба из паганизма у хришћанство, из предисторије у историју и омогућује да се српска идеја прати од свога исходишта, од светосавског верског источника кад је први пут и добила ону духовну физиономију и друштвену функцију која ће остати бит њеног битка до данашњих дана. Као нико пре ни после њега, Свети Сава је знао да унутарњи расколи навлаче

⁵ М. Митровић, „Светосавска етика и дух модернизма. Упоредни оглед о темељима српске духовности”, Зборник: *Симпозијум – Сеоски дани Срејена Вукосављевића*, Дом револуције, Пријепоље 1995, 79–106.

спољне несреће, те да је добра унутарња политика најбоља потпора спољној, а да је крајњи смисао добре спољне политике оплемењивање унутарњег поретка. Зато се и сам није задовољио дипломатским успесима на међународном плану него настоји да српску државу ојача изнутра – *културним њросвећивањем српској народа и модерним орјанизовањем српској друшћива*. У његово време то је значило утврђивање у универзалној хришћанској вери и организовање духовног и друштвеног живота Срба у оквиру друштвених установа какве су постојале у ондашњој Византији.

Тада је први пут међу Србима јасно постављено универзално правило да је први задатак добре власти да подиже културни ниво свога народа и цивилизацијски уређује државу, по најбољим страним узорима и на најбољим аутохтоним традицијама. Многи су и општепознати трагови Савине просветитељско-реформаторске улоге у српској историји, и међу писаним историјским споменицима и у српској народној усменој предаји. Сава је за узор српске цркве, државе, друштва и културе изабрао најразвијенију светску цивилизацију свога времена – византијску и хришћанску. Међутим, све своје духовне напоре и дипломатско и политичко умеће Свети Сава је усмеравао ка једном општем стратешком циљу – да се Срби не подреде тако високом узору и тако моћном суседу, него да се од њега што више и у сваком погледу *осамостјале*: и црквено-верски (српском црквеном аутокефалијом), и политички (сувереном српском државом и народним аутономним правом) и културно (књижевним и црквеним језиком који би били разумљиви обичном српском народу); да се духовно, културно и политички повежу са сродним словенским племенима и народима; да се, кад је нужно, ослоне и на западне државе, те да се наизменично и истовремено појављују у улози посредника који су „Исток Западу, а Запад Истоку”. Само добро организована српска држава и културно

просвећено српско друштво могу да буду толико јаки да и онда када су принуђени да некоме служе као „мост” од те улоге убирају за себе некакву „мостарину”.

Примењено на данашње прилике то би значило да *савремено светосавље* мора да буде универзално засновано, више-димензионално оријентисано, полифункционално и максимално динамично и еластично. То значи да светосавље уистину треба да постане *савремени културолошки њројекаџ*, много више него традиционалистичка теолошка или идеолошка пројекција прошлости на садашњост и будућност. У трагању за постмодерним културним идентитетом све израженије су тенденције оживљавања културног наслеђа и код других европских народа који имају своју аутентичну баштину.

Светосавље мора да се ослони на најдубље *живојне њојребе српске младежи*, да прати и развија њихов сензибилитет за питања *смисла* индивидуалног и колективног живота усмереног ка *њродуховљеној човечности*, *слободи*, *истицини* и *њравди* – вредностима које чине *сџубове светосавске еџике*.⁶ Да би живели, светосавски идеали морају се ускладити са конкретним и дугорочним интересима младих генерација. Они не смеју доводити у питање њихову животну перспективу, као што ни младалачке амбиције не би требало да се заснивају на негирању светосавских вредности.

Ако се „модернитет” сведе на оно што се под овим појмом обично подразумева у антрополошкој, социолошкој, психолошкој, филозофској и сродној западној литератури, онда би се светосавље могло схватити не само као духовни склоп пред-модерних традицијских културних образаца, него и као пост-модерна алтернатива индустријском начину

⁶ М. Митровић, „Светосавска етика и дух модернизма. Упоредни оглед о темељима српске духовности”, Зборник: *Симџозијум – Сеоски дани Срејена Вукосављевића*, Пријепоље 1995, 79–106.

живота у пост-индустријском друштву. Већ је постало традиционално схватање „модернитета” као скупне ознаке за технологију индустријске производње, за друштвено-организациону и за културно-симболичку инфраструктуру која једнострано и апсолутно подстиче, подржава, оправдава и перпетуира индустријски начин живота, масовну производњу и потрошњу, масовне комуникације, униформисане вредности, норме и облике живљења масовних урбаних друштава. Међутим, баш тако схваћени модернитет данас показује најочитије знаке кризе – структурне, функционалне и смисаоно-значајске, вредносне и идентификацијске – и у том смислу идентитетске. Патологија свакодневног живота у модерним урбаним, масовним и индустријским друштвима гони људе да се опиру њеним последицама тражећи човечије алтернативе. „Усамљена гомила” себичних индивидуа, у непрекидној међусобној борби за новац, богатство, „имиц” – гура слаба људска бића не само у материјално сиромаштво него и у духовну беду, у злочин и дрогу, у перверзије и бесмисао егзистенције, уз масовне медије којима им се свакодневно „испира мозак”. Тако отуђена (светосавским језиком речено онечовечена, „обезбожена” и „обездушена”) људска бића нису способна да воле ни себе ни другога, нису у стању да створе и одржавају ни своју породицу, а немоли ширу људску заједницу.

Све битне црте српског националног програма који је Свети Сава складно сложио у целину која сачињава *историјску матрицу српске идеје* потврдиле су своју истинску вредност и друштвено-историјску делотворност – у духовном, политичком, културно-цивилизацијском и у сваком другом погледу. То не значи да је „светосавски завет” некакав мистични императив, једном засвагда одређена судбина српског народа. Пре се ради о идеји водилји, о провереном духовном оријентиром, о историјској вертикали око које се српски народ

окупља кад је расут и усправља кад посрне, кад остане без државе и(ли) без национално одговорног вођства. А расипања и посртања у српској историји било је и превише, те је и светосавски духовни и културни кодекс, као историјско уприште Српства, често призивани српски духовни мemento.⁷

Национална идеја *независне и суверене српске државности*, настала је у духовном окриљу светосавског православља. Политичко конституисање суверене српске националне државе свим средствима је споља ометано у свим досадашњим вековима – што је у историји свих сличних држава више правило него изузетак. Такво ометање је нарочито видљиво у последња два века и оно сведочи о чињеници да је жељена политичка модернизација и код Срба контролисана и себично дозирана од стране већих и заинтересованих западно-европских држава – што значи да је била више зависна него аутохтона и аутентична. Друго је питање што и поред свих спољних ометања Срби сами нису боље и рационалније уређивали своју државу, онолику колику су им други дозволили и онда када их у томе нису спречавали? То је питање које Срби себи данас морају да поставе и на које сами себи једино могу да одговоре, јер је сасвим сигурно да се и у таквим околностима могло много више и много боље – како раније, тако и данас.

После свега што се с државом Србијом у последња два stoleћа издешавало, у вези са темом којом се овде бавимо, један закључак је сасвим неспоран: *државни суверенитет је најважнији стуб националног идентитета, као што је национални идентитет последња одбрана слободне остваривања једног народа и његове државе*. Дијалектика међусобних

⁷ М. Митровић, „Светосавска етика и дух модернизма. Упоредни оглед о темељима српске духовности”, Зборник: *Симпозијум – Сеоски дани Срећена Вукосављевића*, Пријепоље 1995, 79–106.

веза државног суверенитета и националног идентитета је сложена, често и противречна, феноменологија замршена и идеолошки замагљена – али је њихова историјска онтологија дубока и неоспорна. Кад је реч о држави Србији и српском идентитету, то се потврђује кроз све институционалне аранжмане и њихове идеолошке деривације кроз које су пролазили: од утопијског до интегралног југословенства, од титоистичког „братства и јединства” до кардељијанског „удруживања и раздруживања”, од естрадно-радикалног национализма до демократистичког евроунијатизма и напредњачког „европејства”.

Српско тумарање из крајности у крајност и данас опасно угрожава државни суверенитет Србије, национални културни идентитет Срба, али и просперитет и одрживи развој српског друштва у целини. Тако се непродуктивно троше утопијске енергије најплеменитијих идеја и историјских пројеката њиховог остваривања. Само за једно столеће владајуће српске елите су потрошиле и добрано компромитовале скоро све велике националне, социјалне и либералне идеје модерног доба. Огромне српске људске и друге жртве за национално ослобођење Старе Србије и Македоније и уједињење са Црном Гором и Босном у међувремену су трагично обесмишљене.

Срби су себи допустили да (п)остану највећа и трагична жртва два-три неуспела пројекта ширег јужнословенског уједињења – од Александровог интегралног југословенства, преко титоистичког „братства и јединства” које је первертирало у разне видове југоносталгије, све до потоњег евроунијатског и евроатлантског фатализма. Узвишене слободарске и модерне демократске идеје потрошене су и искомпромитоване не само у Србији, него и у свим околним народима, државама и друштвима – на Балкану, у Европи, па и шире. Разлика је само у томе што је историјска цена тих трошкова

негде мања негде већа. Срби су, у том планираном хаосу, изгубили шта год се могло изгубити и зато оно мало преостало окрњеног државног суверенитета и ољуштеног националног идентитета морају пажљивије чувати него други народи и државе којима су окружени и с којима их данас неискрено мире и систематски завађају они исти који су све њих и раније хушкали на Србе и на све могуће начине подстицали и помагали антисрпски шовинизам.

Глобализацијски изазови суверенитету и српском идентитету Србије

Савремени глобализацијски изазови суверенитету и српском идентитету Србије обично се означавају као последица најновијих таласа модернизације светског друштва који су незауостављиви и којима се, реално и рационално гледано, не вреди супротстављати. Ради се о снажним, противречним и веома турбулентним глобалним друштвеним процесима који су данас слични оним старим феноменима које је Фернан Бродел својевремено метафорично назвао „ветровима историје”. Србија као држава је, геополитички гледано, одувек била на јакој „историјској ветрометини” тако да већина данашњих „модерних” изазова српском националном идентитету, као што је напред већ предочено, у суштини нису нимало нови.

Србија је у претходном веку четири-пет пута мењала своје границе, своје државно уређење и укупан институционални поредак, своју стратешку геополитичку и идеолошку оријентацију. Сваки од ових „преокрета” био је радикалан, више или мање изненадан, насилан, болан и у многоме трагичан. Радикализам наведених „преокрета” гонио је српско национално клатно из једне крајности у другу и то је основни разлог њихових историјских, структурних и функционалних

нерационалности. Кад се историјски сумира протеклих стотинак година неоспорно је да су у том (не)времену Срби, у односу на околне и друге себи сличне народе, наизменично, али континуирано *ћубили своју националну енерџију, своју људску материју, своје државне теорије и своје историјско време*. Идеолошки контаминирана, материјално корумпирана, па мондијалистички дизајнирана, српска полит-културна елита је Србима пропагандно артикулисала и политички наметала националну самосвест која је хтела да буде „објективна” и да не буде „националистичка”, не страхујући да ће тако постати аутошовинистичка. То је онај „комплексирани комплекс” малограђанских (или „великопаланачких”) својстава, која не препознаје Радомир Константиновић у својој критици српског паланачког менталитета, али га прецизно идентификује мудри песник Душко Радовић кад каже да неки Срби мисле да су „објективни” само „ако пређу на страну својих непријатеља”.

Више од једне деценије агресивна медијска галама и политичка пропаганда прати српско „чекање европског Годоа” – из једног корака у други, кроз тзв. „стабилизације и придруживања”, кандидатуре, очекивана отварања разних преговарачких поглавља и њихова затварања пре него што су и отворена. Таквим симулацијама се стварају разни симулакруми којима се камуфлирају неспорне чињенице из даље и ближе прошлости и национално и социјално веома тегобне српске садашњости. Евроза нашег кандидовања сва је „окренута ка будућности” коју свако може детињасто да замишља по својој вољи, за разлику од прошлости и садашњости које су бремените чињеницама, дакле оним што се може искуствено проверити и чиме је теже манипулисати. Зато се и брише свако сећање на наша трагична искуства са свим досадашњим наднационалним (дез)интеграцијама: на све што су Срби у њих уносили онда када су улазили, на оно шта су у њима

преживљавали и на све друго што им се десило када су се такве историјске скаламерије распадале.

Парадоксалне су, на пример, чињенице да су Срби платили највећу цену приликом стварања и прве и друге и треће Југославије, да су приликом њиховог разбијања највише изгубили, а притом су пропагандно-политички оптужени „као главни кривци” и за њихово стварање и за њихово разбијање – и то три пута узастопце само у последњем столећу. Да овај парадокс изгледа још парадоксалније утиче околност да многи утицајни Срби, такорећи елитни, добровољно, масовно, често и с немалим ентузијазмом, не питајући народ али „у име народа” прихватају наметнуту српску „националну кривицу”, те се на све стране, свакоме и за свашта „извињавају”. Тако се у националну самосвест уграђује патолошки чип који нужно индукује не само комплекс колективне кривице (Срба) којом се оправдава (њихово-наше) свеколико колективно кажњавање, него патолошки још малигнији комплекс „идентификације са својим непријатељима” који опасно трује и разара духовно биће народа уопште. Без разрешења овог унутарњег националног комплекса ступање у било какве спољне „евроантлантске интеграције” Србима као народу не може донети ништа добро, чак и ако би то за неке појединце и групе могло да буде веома уносно.

Стварна катарза мора да буде унутарња, а она није могућа све док се злочини које су неки Срби чинили у последњим верским и националним сукобима узимају као доказ њихове колективне кривице и разлог за колективно кажњавање српског народа у целини и његове државе Србије – тако што ће народ идентитетски бити денационализован, а држава десуверенизована и разбијена. Докле год је неко изложен grubим спољним притисцима, а нарочито ако су ти притисци неправедни и лицемерни, од њега се не може очекивати да се озбиљно и катарзично сам суочи са својим унутарњим

слабостима – што се односи на свакога, на сваки народ, па и на Србе.

За Србију која још није залечила ниједну своју рану због пропасти две-три Југославије, веома су ризичне нове и сличне наднационалне интеграције, па и ове данашње европске, пре него што се мисаоно не спознају и практично не уклоне узроци свих претходних дезинтеграција. Уместо тога, данашњи српски властодршци, у непринципијелној (али интересној) коалицији владајуће политичке елите и послушничке (тзв. политички коректне) интелектуалне квази-елите, склањају српске националне симболе из јавног живота, развијају плаво-жуто-звездасти барјак „евроантлантских интеграција” и „као гуске у маглу” поново језде у „светлу будућност” која за њих тек што није почела. То није никакво национално „отрежњење”, „идентитетски преображај”, „неопходна модернизација”, „стратешки национални историјски преокрет”, који они данас симулирају, него обично политикантско пресалдумљивање зарад свеколике подршке страних спонзора која је у десуверенизованој и полуокупираној Србији пресудан чинилац доласка на власт и опстајања на власти.

Ако националне ствари у овој ново-старој (али новоствореној) „стварности” за Србе данас стоје тако лоше како стварно стоје, питање је постоји ли и шта је најбоља (или најмање лоша) алтернатива за Србију, на њеном „европском путу без алтернативе?” Чини се да је на тешко питање лакше доћи до правог одговора ако му се крене заобилазним путем, методом елиминације лоших алтернатива.

Србија као држава која највише личи на „чардак ни на небу ни на земљи” реално је веома лоша алтернатива. Из разорене и недовршене државе одлазе најспособнији појединци, а међу онима који у њој остају најгоре пролазе најбољи, исто онако као што у таквој држави најлошију прођу и најризицизнији статус имају најбоље националне особине народа,

док предратно, ратно, послератно и најновије евроунијатско политикантско профитерство, разобручени криминал и распојасани криминалци убијају у заметку сваку људску и националну врлину. У име „новостворене реалности” они несметано „врше нужду”, тобоже у „највишем националном интересу”, којег наивни и поштени у њиховом исквареном свету (за разлику од њих, исто тако реалних и искварених) нису свесни.⁸

После разбијања Југославије, а пре интеграције у Европу, Србија као држава стварно опстојава као „чардак ни на небу ни на земљи”, са свим напред назначеним и неназначеним (а претпостављеним) разорним последицама по српско друштво и по Србе као народ. Ако се случајно у Србији да-

⁸ До које мере је данас у Србији метастазирала евроза корумпираних полуинтелигената који „наш хлеб једу, а тубу бригу воде”, који су запосели многе државне културне и друге институције, а отворено раде у „корист националне и државне штете” – непосредно и лично сам се недавно уверио. На основу уговора са Републичким заводом за статистику, написао сам студију *Села у Србији: Промене структуре и проблеми одрживог развоја*. Студија је објављена у новембру 2015. године, али је из ње председник уређивачког одбора, без знања осталих чланова и без обавештавања аутора, избацио све делове у којима се помиње Косово и Метохија као део Србије и где се приказују демографски процеси из којих се види како се одвијало деценијско протеривање Срба из косметских села и градова (стр. 39–40), као почетак злочиначког „етничког чишћења” које држава није на време спречила, те је изазвало трагичне међунационалне сукобе, довело до ратова и разбијања саме државе. Стручно потпуно анониман и некомпетентан намештеник последње гарнитуре власти у РС Србије крши Устав и неколико закона државе Србије и грубо пренебрегава три рецензије у тој области најстручнијих рецензената, свој цензорски поступак оправдава тиме што, по њему, „и Влада Србије око Косова крши Устав и законе”, али је његов основни мотив околност да је из фондова ЕУ стигао део финансијских средстава за Попис становништва и домаћинства 2011. и Попис пољопривреде 2012. „само за Србију без Косова”. Ово је само један од многих примера како се данас у Србији јефтино „продају”, олако „предају” и бестидно „издају” национални и државни интереси у институцијама које би у нормалним, слободним и сувереним државама биле дужне да то свим легалним и легитимним средствима спречавају.

нас нешто добро и корисно уради, то се већ сутра може прометнути у нешто друго, за народ, грађане и државу рђаво и штетно, а уносно за партократску олигархију и њене коалиционе партнере из криминализованог економског и обезвређеног културног миљеа – што се последњих деценија управо дешавало. Поновна изградња више пута разаране српске државе на Балкану највише подсећа на митско „зидање Скадра на Бојани”.

Српска „крива Дрина” данас је (као и некад) међународно верификована више као амерички, енглески или немачки, а потенцијално и турски, него као српски национални интерес. Традиционално српско аутономаштво из аустроугарских времена данас је у Војводини идеолошки первертирано и политички посуновраћено као антисрбијански, а у суштини је антисрпски сепаратистички пројекат који би од какве-такве „административне линије” на Сави и Дунаву, како-тако да направи какву-такву (макар и парадржавну) границу на овим великим рекама са премало међусрпских мостова на њима (да ли је и то случајно?). И у овоме противсрпском пројекту су, као подизвођачи радова, најагилнији идеолошки первертирани и материјално корумпирани домаћи актери, углавном стари титоистички питомци и њихови данашњи потомци у Војводини.

За нас је данас, више него било кад раније, од животне важности да знамо ко су и какви су они с којима хрлимо у „европске интеграције које немају алтернативу”. И да никад не заборавимо какви су били према нама кад нам је било најтеже, на које мамце су нас варали и у које су нас све мреже ловили. То су често били од почетка веома сумњиви институционални аранжмани, који су лако могли да се прекроје у „лудачке кошуље” за Србе⁹, кад год би то одговарало главним

⁹ Такав је, рецимо био уставни аранжман из 1974, по којем је Србија политички и институционално била у маказима између своје две (од ње аутономније и сувереније) покрајине које су од почетка до краја биле под

пројектантима: једном су они били из Немачке или Аустрије, други пут из Енглеске или Француске, обично уз благослов Америке и ревносну активност корумпираних домаћих „подизвођача радова”, којима се увек придружио понеко од суседа (данас би се рекло „из региона”) – да „помогне” колико може и кад год устреба.

Кад је већ тако како јесте, важно је да то стварно и знамо и ако не заборавимо како је досад било, мања је вероватноћа да нам се убудуће слично понови. Рационална и истинита спознаја других је неизоставни део оне неопходне националне самосвести којом истинито сазнајемо и себе и тако сами себе бранимо од оних који нас упорно маме „на бућкало”. А „модерно бућкало” је, за разлику од традиционалног „штапа и шаргарепе”, већ постало постмодерни мамац, чије су виртуелне моћи у временима медијских симулација неслућено велике: оно данас медијским мађионичарима, који из великих и јаких држава владају не само малим и slabим народима и државама него целим светом, омогућује да *за нишња добију све* – а оним другима, да после добијеног штапа остану и без шаргарепе.

Проблем се састоји и у томе што се атрибут „модерно” колоквијално поистовећује са доминантним идеолошким и нормативним обрасцем савремене западноевропске и америчке културе и индустријског друштва заснованог на сталном расту материјалне производње и потрошње, на масовним комуникацијама и информацијама које производе западни центри друштвене (економске, војне и политичке) моћи, а

патронатом Хрватске и Словеније, а кад је требало још и Македоније, БиХ и Црне Горе. Покушаји да Србија одбаци овај антисрпски институционални аранжман довели су до рата и распада државе, а за Србе он се претворио у „лудачку кошуљу” из које још нису изашли – а већ им се спрема нова, евроунијатска, споља накинђурена, а изнутра хладна, бодљикава и у суштини понижавајућа.

преносе моћни електронски медији. Битно обележје тако схваћеног модернитета јесте арогантна промоција и агресивна дифузија западног идеолошког и културног обрасца која се темељи на економској, техничкој, политичкој и војној супериорности САД и земаља Европске уније у односу на остали свет. Они сами себе, у најновијем политичком новоговору, сасвим неоправдано поистовећују са тзв. светском заједницом. Њихова системска репресија је нарочито изражена према малим народима и државама, чији се културни идентитет, политички суверенитет, колективно и људско достојанство сматра сметњом за глобалну и тоталну превласт великих и моћних. Ово се нарочито односи на САД, које у најновијем идеолошком пројекту тзв. новог светског поретка сопствени рецепт духовног *melting pot*-а (лонца за претапање) безобзирно намећу целом свету.

На том путу највећа им је сметња православна Русија која се поново усправља, са колена се диже на своје ноге и заузима своје старо место светске суперсиле. Геополитички гледано, дакле, Србија се данас поново нашла на сред њиховог пута ка Русији и њеним природним богатствима. Зато западни глобалисти и данас од Срба траже да се одрекну Русије. То је само први корак ка коначном циљу западног прозелитизма да се Срби и Руси одрекну не само једни других, него и себе самих. Тај циљ би се лакше постигао ако би се и Срби и Руси прво одрекли православља. Али баш то понајбоље сведочи о континуитету овог најновијег, глобалистичког, и оног старог, римокатоличког, прозелитизма за које су православни народи страном телом у западнохришћанској цивилизацији (у фашистичко-нацистичком дискурсу су „реметилачки фактор“) које треба неутралисати по формули троструког „идентитетског преображаја“: прву трећину идеолошки (верски) *преобрати́ти*; другу трећину протерати са националне територије спровођењем „етничког чишћења“

којим се остварује „идентитетски преображај животног простора” (*Lebensraum*-а); трећу трећину побити, да би се дошло до „коначног решења” проблема с „реметилачким факторима” који би, ако преживе, могли да се врате својој старој вери и својим кућама и тако поновао „загаде етнички већ очишћене просторе”.

Зато Збигњев Бжежински (Zbigniew Brzezinski), главни стратег америчког корпоративног глобализма, и каже (за *Фајненшиел ѿајмс*, 22. фебруара 2014, поводом са Запада изазваног државног удара у Украјини) следеће: „Комунизам је готов, на реду је православље. Чак и по цену велике крви и рата Украјина не сме да приђе Русији”.¹⁰ У истом духу познати билдерберговац Карл Билт, који је био редовна „мирођија” којом је Србима са Запада „запржавана отровна чорба” у последње две деценије, говори како је Владимир Путин за нови светски поредак „опаснији од исламских фундаменталиста, јер у Русији оживљава православље”. Ови ставови идеолога евроатлантског глобализма сведоче о главним циљевима најновијег западног „продора на Исток” (*Drang nach Osten*). Тако се демаскира и данас актуелна стара крсташка стратегија западног освајања Истока у којој су источни хришћани увек први на удару њихових похода и кад је тактички, као крајњи

¹⁰ Овим Бжежински одступа од раније оцене изнете у својој књизи *Велика шаховска ѿабла* (З. Бжежински, *Велика шаховска ѿабла*, ЦИД, Подгорица 2001) да је „за Европу, као и за Америку, национална и демократска Русија геополитички пожељан ентитет, извор стабилности у непостојаном евроазијском простору”. Притом он још и демаскира више пута потврђен став да је за тадашњу америчку евроатлантску стратегију била „геополитички пожељна” само „демократска Русија” која је слаба и на коленима, као ентитет са олуштеним православним идентитетом и ограниченим државним суверенитетом. Русија која се усправља, јача као држава и обнавља свој православни идентитет – данас ни за кога на Западу није пожељна, као што никад раније није ни била. Свака сличност односа Запада према Србији у тој мери је историјски неспорна и за Србе дубоко трагична, да се нипошто и никада не сме пренебрегавати.

циљ, декларативно означен неко други (као данашњи „исламски фундаментализам“).

У западној јавности се прећуткује да су источни хришћани били „колатерална штета” и у недавним сукобима сунита и шиита на Блиском истоку (у Египту, Сирији, Ираку, Либији, Јемену). Они плаћају највећи цех у тим међуисламским сукобима, које су и овог пута изазвали западни хришћани (модерни крсташи), с уверењем да би једним глобалистичким пројектом могли да се реше два од своја три противника на Истоку. Међутим, дијалектика историјских парадокса, на западну силу и лукавство, шаље одговор исламског Истока римокатоличком Западу у виду реке избеглица и фанатичних исламских терориста с којима евроатлантски Запад не зна како ће изаћи на крај. Исламски фундаменталисти се сигурно неће задовољити тактичким уступцима које им западне силе чине на рачун православних народа Југоисточне Европе, а Срба поготово – раније у Босни и Херцеговини, а данас на Косову и Метохији.¹¹

Западни атлантско-европски корпоративни глобализам у крајњој линији рачуна са украјинско-руским, турско-руским, кавкаско-руским и јапанско-руским сукобима који би му омогућили да се докопа руских природних ресурса у Сибиру, а одговарао би им и индијско-кинески, индијско-пакистански, корејско-кинески и још који други сукоб у евроазијском делу света. Они који данас на сва уста говоре да је „Србија на свом европском путу ка Европској Унији”, тиме прикривају истину да је стварно Србија на путу, али не на

¹¹ Само у таквом старо-новом геополитичком контексту разумљиво је зашто данас западне хришћанске земље препуштају српске православне манастире на Косову и Метохији на милост и немилост исламским фундаменталистима, иако их они континуирано скрнавe и отворено руше пред телевизијским камерама и равнодушним вишемилионским западним аудиторijумом медијски изманипулисаних гледалаца и бирача на чији се политички легитимитет позивају њихови властодршци.

свом слободно и суверено изабраном, него на „путу Европске Уније на Исток”, али и у матици глобалистички покренуте мутне и опасне емигрантске реке великих маса људи који са Истока долазе у Западну Европу.

Ако Србија на том „европском путу без алтернативе” остане без свог духовног идентитета и државног суверенитета остаће и без свега другог: без свог пољопривредног земљишта и вода, без својих предузећа и банака, препуштена на милост и немилост страних мултинационалних компанија, сумњивих инвеститора и њихових пројеката. А кад изгуби своју прехрамбену и економску сувереност, тешко ће било када у будућности моћи да поврати своју политичку и државну сувереност, ни у оној малој мери у којој је данас још увек има. Срби као народ, Србија као држава и сви њени грађани наћи ће се тада у неком неолибералном облику „еманципованог ропства” (Херберт Маркузе) на полуокупираној територији која ће служити као одскочна даска, војна база или као туђа „слободна кућа” за продрор Запада на Исток.

* * *

Закључујући претходна разматрања, долазимо до оцене да је српска историјска политичка и културна традиција и до сада била препуна супротстављених реалитета и противречних тумачења и да се у том погледу Срби не разликују много од себи блиских и у понечему сродних народа. Разлика је само у особеном и изузетно неповољном склопу актуелних геополитичких прилика које се око Срба плету, на начин сличан данашњем, бар у последња два века. Зато се савремено збивање увек мора сагледавати, не само у равни синхроних структура, него и кроз призму дијахроних историјских процеса са свим њиховим досадашњим континуитетима и дисконтинуитетима. Нова глобална међузависност

ствара нове форме ризика и опасности, као што отвара и неке нове могућности за већу глобалну сигурност.

Расправа о српском националном идентитету у склопу оваквих турбулентних глобализацијских процеса морала би да укаже на преку и неодложну потребу да се данас осмисли такав национални идентитет и сачува неопходан државни суверенитет који, најпре, обезбеђују опстанак српског народа и Србије као српске државе. Тек потом, долазе на ред дугорочнији циљеви потребног унутарњег преуређења српског друштва које би подстицало његов свестрани економски и социо-културни развој и представљало сигурну залог српског народа у актуелним и предстојећим регионалним и европским интеграцијама. Само у том смислу реч је о модерном националном идентитету који се односи на све оно што једном народу омогућује да и у новим и измењеним условима, у садашњем и будућем времену, очува себе и остане свој, без обзира на све што га споља и изнутра гони да се мења.

Зато што нема „краја историје” нема ни коначних решења ниједног друштвеног проблема нити дефинитивних одговора ни на једно старо или ново историјско питање, па ни на питање националног идентитета Срба и државног суверенитета Србије. Управо стога би требало упорно чувати своје историјске културне корене и брижљиво неговати све одређујуће црте свог националног идентитета и основе државног суверенитета: да не будемо ни већи ни мањи Срби него што у датим околностима реално можемо да будемо; ни већи Југословени од Хрвата и Словенаца; ни већи Европљани од Бугара, Румуна или Мађара; да чувамо ћирилицу као Бугари, православље као Грци, а државу као Мађари; да не будемо већи Европљани од Европљана (Италијана, Аустријанаца, Шпанаца или Норвежана).

А нарочито, да не заборавимо стару народну мудрост да је „кошуља увек ближа од гуња” и да српски идентитет и

суверенитет Србије не утапамо у европске симулакруме, као некад у југословенске, да нам се историјске трагедије не би и убудуће понављале, али као трагично лажљиве фарсе. Као достојанствен и стари европски народ, иако не нарочито велики и јаки, можемо опстати само ако се правовремено дозовемо својој историјски најмудријој памети и „не будемо мед који ће појести свет, нити јед који трује свет”.

Prof. MILOVAN M. MITROVIĆ, PhD

Matica Srpska, Novi Sad

E-mail: milovanm@ius.bg.ac.rs

PHENOMENOLOGY AND DIALECTICS OF THE SERBIAN IDENTITY

SUMMARY: This article consists of three parts. The first one points out the dialectical comprehension of the national identity compared to other familiar phenomena such as personal, family, local (regional) and universally human identity. The second part deals with traditional (spiritual, political and social) roots and contemporary pillars of the Serbian identity: Saint Sava spirituality, national freedom loving (Kosovo legacy), Cyrillic letter, national autonomy and state sovereignty. The third part analyzes old and new challenges of the Serbian identity such as historical integration and disintegration at the South-Slav territory, modern de-sovereignization of the small countries and peoples and repressive new globalism. Moreover, it is pointed out that the Serbian political running to and fro, in difficult foreign political conditions for the Serbs as a nation, places in grave danger Serbian state sovereignty, Serbian cultural identity, as well as prosperity and sustainable development of the Serbian society as a whole. In the conclusion, *it is said that the state sovereignty is the most significant pillar of the national identity, just as the national identity represents the last defence of the free existence of a nation and its state.*

KEYWORDS: identity dialectics, national identity, Serbian identity, state sovereignty, auto-schauvinism